

Kocaeli'nin Doğa Temelli Turizmi

Nature-Based Tourism Of Kocaeli

Prof. Dr. Gökalp N. SELÇUK

Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Erzurum, Türkiye

e-posta: gokalpns@atauni.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5073-6046

Öz

Doğanın bize sunduğu yeraltı ve yer üstü kaynaklar insanoğlunun hayatını sürdürebilmesi için gerekenden fazlasını vermektedir. İnsanoğlu doğanın verdikleri sayesinde birincil ihtiyaçlarını karşılamanın yanında gezerek, görerek, hissederek, araştırarak dünyayı tanımaya çalışıyor. Günümüzde hızla artan kentsel yaşam, beraberinde yoğun biçimde stres yüklü insanları da beraberinde getiriyor. Kırsal yaşamı terk ederek kentsel yaşamı tercih etmeye başlayan insanoğlunun sosyal ve kültürel ihtiyaçları artarken; daha az çocuk yaptığından ailesi küçülüyor, geleneksel aile yapısı yerini çekirdek aileye bırakıyor. Tüm bunlar insanoğlu doğadan uzaklaştıkça yaşanıyor ve insanoğlu doğadan uzaklaştığını ona ihtiyaç duyunca anlıyor. Bununla birlikte teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler insanoğlunun merakını artırırken bir yandan da merak ettiği şeye ulaşmasını kolaylaştırıyor. Artık insanlar bir gruba, bir tura, bir rehber ihtiyacı duymadan dünyanın en uzak noktasına kendi başına seyahat edebiliyor. Bir yandan da turizm aktiviteleri giderek çeşitleniyor. Artık bizler deniz, kum, güneşten değil detoks turizminden, sınır turizminden, çiftlik turizminden bahseder olduk. Tüm bunlar günümüzde önemli bir eğilim haline gelmiş olan doğa turizmine yönelik talebin giderek artmasına neden oluyor.

Anahtar Kelimeler: Doğa, Doğal Kaynaklar, Turizm Çeşitleri, Doğa Temelli Turizm, Kocaeli.

Abstract

The above and belowground resources that nature offers are more than necessary for human beings to maintain their life. So, people are enabled to discover the world by observing, experiencing, exploring and researching while enjoying these resources. Although, more and more people move away from nature and rural places to urban areas nowadays, this rapid increase in urbanization causes heavily stressed people. While the social and cultural needs of people who prefer urban life increase, their family sizes decrease due to income and other related factors. Thus, the traditional extended family structure is being replaced by the nuclear family structure. On the other hand, rapid development of technology increases the curiosity of human beings while providing an easier access to their desires. For instance, now it is possible to travel to the farthest point of the world on your own, without a need of a group, a tour or a guide. Also, tourism activities are becoming more and more diversified recently, such as detox tourism, agrotourism and cross-border tourism. Therefore, all of these factors lead to an ever-increasing demand for nature tourism which has become an important trend today.

Keywords: Nature, Natural Resources, Types of Tourism, Nature-based Tourism, Kocaeli

Giriş

Sanayi devriminin başlamasından bu yana, artan kentsel nüfus, çevre kirliliği, trafik sorunu ve benzer sorunlarla boğuşmaktayız. Sanayinin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkisi bilinmiş olsa da, bu durum sanayi devriminin başlamasından sonraki iki asır boyunca ihmal edilmiştir. Yirminci yüz yıl ortalarına gelindiğinde, İkinci Dünya Savaşının bitmiş olmasının da etkisiyle, insana verilen önem artmaya başlamıştır. Öyle ki 1950 sonrası hizmetler sektöründe, özellikle eğitim, sağlık ve turizm konularında, önemli gelişmeler yaşanmış ve dünya üretimi içerisinde hizmetler sektörünün payı artmaya başlamıştır. Günümüzde ise bu durum hizmet sektörü lehinedir. Turizm sektörü de hızla gelişen bir sektör olarak öne çıkmaya başlamış ve hatta en hızlı büyüyen sektörlerden bir olmuştur. Nitekim yirminci yüzyıl ortasında dünya turist sayısı 25 milyon kişi iken, yüzyıl sonunda bu sayı 700 milyon kişiye yaklaşmıştır. Milenyumun ilk çeyreğine yaklaşıırken de 1,5 milyar kişiye ulaşmıştır.

Bu özelliği, turizmi, ülkeler açısından, özel önem atfedilmesi gereken bir sektör haline getirmiştir. Planlı kalkınmayı tercih eden ekonomiler kalkınma planlarında turizme önemli ölçüde yer vermektedirler. Bu ülkelerden biri de Türkiye'dir. Ülkemizde 1963 yılında başlamış olan planlı kalkınma süreci, beş yıllık kalkınma planları ve yıllık programlarla kalkınma hedeflerine ulaşılacak istenmektedir. Kalkınma planlarında turizm ilk iki planda ihmal edilmiş olsa da üçüncü plandan sonra adından sıkça söz ettirmiştir.

Turizmin döviz getirici etkisi, gelir etkisi, devlet gelir ve harcamalarına olan etkisi gibi parasal etkilerinin yanında istihdam artırıcı, alt ve üst yapıyı geliştirmedeki önemi, bölgeler arası dengeli kalkınmayı sağlamadaki rolü gibi reel etkileri de bulunmaktadır. Hükümetler turizmin sağladığı bu avantajlardan yararlanmak için çaba sarf etmektedirler. Özellikle her hükümet için önemli olan istihdam artışı konusunda turizm önemli avantajlara sahiptir. İlk olarak bir kişiye istihdam yaratma maliyetleri diğer sektörler göre daha düşüktür. Örneğin, 2011 yılında Türkiye Ticaret Sanayi Odaları Birliğince yapılan bir araştırmada bir kişiye istihdam yaratabilmek için ham petrol üretiminde 241 milyon, kimyasal gübrede 92 milyon liralık yatırım yapmak gerekirken, turizm sektörü için bu rakam sadece 1,5 milyon liradır. Buna göre aynı miktar yatırımla ham petrol işleminde bir insan çalıştırılabilecekken, turizm sektöründe bu rakam 161 kişidir.

Turizm ülkeler için önemli ölçüde ekonomik katkılar sağlarken bir yandan da sosyal ve kültürel etkileşimlerin etkisi gözlemlenir. Turizm işi karşılıklı iletişime dayalıdır. Bu da onu sosyal açıdan farklı bir hale taşır. Turist, hizmeti bizzat ayağına kadar gelerek alır ve tüketir. Bu eş zamanlı gerçekleşen hem alım hem tüketim hareketleri turizmi farklılaştıran en önemli durumdur. O halde bir yöre sahip olduğu turizm potansiyelini arza çevirebilirse, turist gelip bunları tüketecektir. Turistik destinasyon olarak tanımladığımız bu yer bazen bir metropol bazen bir köy bazense hiç insanın yaşamadığı eşsiz bir doğa parçası olabilir. Bu nedenle de turizm çok çeşitlenmiştir. Alışverişten doğa yürüyüşüne, yamaç paraşütünden antik kentlere, golf turizminden kayak turizmine çok alternatifli bir dünyadır turizm.

Bu geniş alternatifler içerisinde insanın doğa ile etkileşiminden kaynaklanan birçok aktivite söz konudur. Bir dağda kamp kurmak, bir çiftlikte zaman geçirmek, zorlu parkurlarda bisiklet sürmek veya patikalarda yürümek gibi doğada yapılan birçok aktivite genel olarak doğa turizmi başlığı altında toplanabilir. Biz de bu bölümde doğa turizmin ne olduğunu ve bu yönde ülkemizde öne çıkmış bir il olan Kocaeli ilindeki doğa turizmini anlatmaya çalışacağız. Elbette ki çok ama çok büyük bir doğa turizmi potansiyeline sahip olan Kocaeli'ni bir kitap bölümünde anlatmak mümkün değildir. Burada sadece kavramsal olarak doğa turizmine değinilecek ve ildeki potansiyelin satılabilir duruma getirilmesi konusunda neler yapılacağı hakkında öneriler getirilecektir.

1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Yerleşim tarihi M.Ö. iki binli yıllara kadar uzanan ve Marmara denizinin ucunda Bitinya Kralı I. Nikomedes tarafından kurulmuş olan Kocaeli (Nikomedia), sahip olduğu turizm potansiyeli açısından eşsiz bir destinasyondur. Söz konusu potansiyel turizmin neredeyse tüm türlerini içerir. Bilinen bu gerçeğe rağmen

Kocaeli'nin bu büyük potansiyeli arzu edilir ölçüde turistik arza çevrilebilmiş değildir. Oysa lokasyon olarak büyük bir avantaja sahip olan ildeki bu potansiyeli satılabilir hale getirilebilmesi çok büyük kazançlar sağlayabilir. Zira turistik ürünün en önemli unsurlarından olan ulaşım konusunda il için büyük bir avantaj söz konusudur. Bunun yanı sıra turistik ürünün diğer unsurları olan

imaj, cazibe, etkinlikler ve turistik işletmelerin varlığı açısından da il büyük avantajlara sahiptir. Bu büyük avantajı bilindiğinden olsa gerek turizmi ilin lokomotif sektörü yapabilmek adına çok sayıda toplantı, seminer, sempozyum, çalıştay organize edilmiş, mastır planları yapılmıştır. Turizm türlerine her geçen gün yenilerinin eklenmesiyle dinamik bir yapıya bürünen sektöre uyum sağlamak ve yenilikleri takip edebilmek için bu tür toplantıların elbette ki önemi büyüktür. İşte bu noktadan hareketle çalışmamız turizm türlerinden biri olan doğa turizmi üzerine odaklanmıştır. Her ne kadar dünya üzerinde yapılan faaliyetler bir kara veya deniz parçası üzerinde yapılıyor olsa da yine de doğa turizminin sınırlarını belirlemekte fayda vardır. Çalışmanın amacı, okuyucuları önce doğa turizmi ve kapsamı ve sınırları konusunda bilgilendirmek ve Kocaeli ilindeki mevcut potansiyeli vurgulayarak, bu potansiyelin arza çevrilebilmesi konusunda öneriler sunmaktır.

Çalışmada yöntem olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir. Daha önceki yapılan çalışmalar ve konuyla ilgili alandaki yazın taranarak bütüncül bir yapı ortaya konulması hedeflenmiştir.

2. Doğa Turizmi Kavramı

Doğa turizmi çevreye gereken özeni göstererek, doğal, tarihi, kültürel değerleri tanımak amaçlı ve şehir stresinden uzaktaki bir doğal ortamda yapılan gezilerdir. Bu gezilerin içeriğinde eğitim, macera ve rekreasyon unsurları bulunmaktadır.

Doğayı temel alan turizm, doğada deneyimler elde etmeyi sağlayan ve dış mekân aktivitelerini içeren bir turizm türüdür. Kısaca doğada yapılabilecek aktiviteleri ve bu aktiviteleri yapacak bireylerden oluşan bir turizm çeşididir. Bu turizm şekli günlük yaşamın stresini yoğun bir biçimde yaşayan günümüz insanı tarafından tercih edilmektedir. Bu faaliyetlerin gerçekleşmiş olduğu milli parklar, korunan alanlar, vahşi alanlar gibi yerler insanoğlunun stresini azaltmada önemli rol oynar.

Alan yazın incelendiğinde doğa turizmi ile ilgili farklı tanımlara rastlamak mümkündür.

Valentine, *doğada gerçekleştirilebilecek aktiviteleri doğaya dayanan, doğa tarafından geliştirilen ve doğada rastlantısal olarak oluşan aktiviteler şeklinde ifade etmiştir.*

Mckercher, *doğa temelli turizmi, ulusal parklar, milli parklar, hayvanat bahçeleri, yaban hayatın olduğu alanlar gibi doğal ortamda gerçekleştirilen faaliyetler olarak tanımlamaktadır.*

Naidoo, tarafından yapılan tanımlamada ise *doğa turizmi kuş gözlemciliği, turmanma, yıldız gözlemi, yürüyüş, kampçılık, balık tutma, kano ve park ziyaretleri gibi açık hava etkinlikleri açısından turistler için çekiçi olan destinasyonlara yapılan seyahatlerdir.*

Erdoğan'a göre *doğa temelli turizm, çevreci bir anlayış içerisinde yapılan, doğayı tanıma, anlama, doğadan zevk alma ve doğayı gözetme amacı ile gerçekleştirilen, kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkmış turizm faaliyetleridir.*

Priskin *doğa temelli turizmi, yerleşimden uzak ve doğal ortamlarda bulunan yerlere yapılan seyahatler* olarak tanımlar.

Tanımlar farklı yapılmış olsa da temelinde doğa bulunmaktadır ve hemen hepsinin ortak kanaati; doğaya dayalı turizm kapsamında gerçekleştirilebilecek aktivitelerin içeriğinde dağ, yayla, mağara turizmi, doğa yürüyüşü, tarım-çiftlik, kuş gözlemciliği, rafting, akarsu, kış, deniz, doğa olaylarını izleme, yaban hayatı gözlemciliği, atlı doğa yürüyüşü, bisiklet, sualtı dalış, macera- spor, balon, bungee jumping, termal, av, botanik yamaç paraşütünün olduğu yönündedir. Bu çeşitliliği bütünleştirerek, genel hale getirmek daha rasyonel bir yaklaşım olacaktır. Bu nedenle doğa temelli alternatif turizm türlerini *"dağ ve kış turizmi, deniz turizmi, mağara turizmi, yayla turizmi, akarsu turizmi, tarım turizmi ve çiftli turizmi"* başlıkları altında toplayabiliriz.

İnsanoğlunu Doğa temelli turizme yönelten dürtüler yine doğaya özgü birtakım olgulardır. Bu nedenle ziyaretçilerin çevreye ve doğal ortama zarar vermeden zaman geçirmeleri beklenmektedir.

Doğa temelli turizm özünde şu ilkeleri barındırmalıdır:

- Sürdürülebilir olmalı,
- Doğa, insan - çevre bağlamında yararlı olmalı,
- Çevreye duyarlı olmalı,
- Sosyal ve kültürel yapıya saygılı olmalı,
- Yerel girişimciyi destekleyici olmalı,
- Yerel ekonomiye katkı sağlamalı.

3. Doğa Temelli Alternatif Turizm Türleri

Doğa temelli alternatif turizm türleri, doğal alanların başlı başına turistik çekim unsuru olduğu yerlere yapılan seyahatleri kapsamaktadır. Kentsel yaşamın sağladığı yüksek refah seviyesi, yüksek gelir, eğitim imkânları ve iş fırsatları gibi avantajları kırsaldan kente göçü hızlandırırken problemleri de beraberinde getirmiştir. Günümüz kentlerinin çarpık yapılaşması, hava kirliliği, trafik sorunu gibi problemleri doğa temelli turizme yönelik ilgiyi artırmıştır. Bununla birlikte teknolojiyle birlikte ulaşım, iletişim ve haberleşmede araçlarındaki hızlı gelişmeler, bilgi eksikliklerini giderirken, ulaşımı da kolay hale getirmiştir. Ayrıca aile yapısındaki değişiklikler, gelir ve boş zamanların artması da talep yönlü etkilerde bulunmuştur. Bu doğrultuda gelişen doğa turizmi içerisinde alternatif turizm türleri bulunmaktadır. Bunlar burada kısa bir anlatımla izah edilecek, ardından Kocaeli ili ile ilgili birtakım çıkarımlar ve önerilerde bulunulacaktır.

3.1. Dağ ve Kış Turizmi:

Neolitik dönemden bu yana insanoğlu verimli ovaları, engebesiz düz arazileri tarımsal faaliyetler için kullanırken, evlerini dağların yamaçlarına ya da eteklerine inşa etmişlerdir. Sonraları gelişen ticaret limanları gelişmesine insanların verimli düzlüklere yerleşmesine ve günümüz şehirlerinin doğmasına neden olmuştur.

Sanayileşmeye paralel büyüyen kentler ve buna bağlı zorlu yaşam şartları insanların temiz hava, spor, rahatlama, dinlenme ve benzeri ihtiyaçlarını giderme amacıyla dağlık alanlara seyahat etmelerine ve dağ turizmi kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Richins, ve diğerleri, dağ turizmini *dağlık alanlarda sert ve yumuşak macera aktivitelerine katılma, doğa yürüyüşü, yaban hayatı gözleme, açık alan spor aktivitelerine katılma, termal su kaynaklarından yararlanma, yerli topluluklarla etkileşime girerek kültürel deneyimler edinme, doğaya uygun konaklama tesislerinde konaklama ve doğal alanlarda düzenlenen etkinlik ve festivallere katılma* biçiminde açıklamaktadırlar.

Zengin, dağ turizmini, *doğayla baş başa olma, yaban hayvanlarını gözleme, manzara seyretme ve kırsal alanlardaki ortamı yaşama, sportif, dinlenme, gezi ve kamp kurma amacıyla ikamet edilen yerden ayrılarak bu aktivitelerin gerçekleştirilebileceği dağlık alanlara seyahat edilmesi* şeklinde tanımlamıştır.

Zaman, ise dağ turizmini *dinlenme, tatil, dağ sporları yapma ve izleme vb. amaçlarla dağlık alanlara sezon mefhumu olmaksızın yapılan turistik seyahatler* şeklinde tanımlamaktadır.

Dağ turizmi, dağcılık sporları, kış sporları, yayla turizmi, klimatizm, avcılık gibi birçok faaliyeti kapsamaktadır. Dağ turizmi denince ilk akla gelen turizm türlerinden biri de kış turizmidir. Kış turizmi büyük ölçüde kayak, snowboard, helikopterli kayak, buzul yürüyüşleri ya da tırmanışları, yamaç paraşütü, kar motoru gibi spor aktivitelerine dayalı olarak gerçekleştirilmektedir.

Dağ ve kış turizmi iki başlık altında değerlendirilmektedir: alpinizm ve sportif. Alpinizm kavramı, zirveye ulaşmak gibi bir hedef doğrultusunda dağcılık tekniğini kullanarak yapılan kaya, buzul ve kar tırmanışlarını ifade eder. Sportif tırmanışta ise belirli bir yetkinliğe sahip bireylerin kaya veya yapay duvarlarda yaptıkları tırmanışlardır.

Görsel 1. Beşkayalar Tabiat Parkı (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/buyuleyici-guzellikler/231>).

Dağ ve kış turizmi gerçekleştirildikleri alanlara önemli faydalar sağlar.

Bunlar:

- Turizmin mevsimlere yayılmasında etkin rol oynar,
- Mevsimsel iş gücüne iş imkânları yaratır,
- Ekonomik açıdan bölgeye canlılık katar,
- Alt ve üst yapının gelişmesini olumlu etkiler.
- Bölgeye yönelik yatırımların yapılmasını sağlar,
- Bölge halkına ilave gelirler sağlar,
- Bölgesel kalkınmayı olumlu yönde etkiler.

Kocaeli ilinin başlıca dağları Samanlı Dağlar olup 130 km uzunluğunda ve 30 km genişliğindedir. İlin en yüksek noktası bu dağlar üzerinde bulunan Keltepe (Kartepe) (1606 m)'dir. Diğer dağlar ise Dikmendağı (1387 m), Naldöken Dağı (1125 m), Noydağı (917 m), Karatepe (530 m) ve Çene Dağı (646 m)'dir. İlde yüksek rakımlı dağlar olmamasına rağmen Kartepe kış turizmi merkezi ve doğa yürüyüşü (trekking) alanıdır. Kartepe, yoğun kar yağışı alan ve kar kalitesi standartların üzerinde olan bir merkezdir. En büyük avantajı ise ülkenin en büyük metropolü İstanbul'a sadece 114 km mesafede olmasıdır.

Görsel 2. Kartepe (<http://www.kartepe.gov.tr/kartepe-kayak-merkezi1>).

Kartepe, turizm merkezlerinin varlığının yanı sıra Serin Nüzhetiye Şelalesi, Ballıkayalar Kanyonu gibi jeolojik yapıların, varlığı-buzulmamış çevre, flora ve faunası, İstanbul'a çok yakın olması, ilin sahip olduğu dağlarda aynı anda yaz ve kış turizmi imkânlarının sunulabilmesi, tabii alanlar bakımından oldukça zengin olması ve bu alanların milli park, koruma alanları ve tabiat anıtları gibi bakanlıkça ilan edilmiş alan olarak korunuyor olması, ilin dağ ve kış turizmi açısından sahip olduğu avantajları olduğu söylenebilir.

Mevcut potansiyelin uluslararası turizm açısından değerlendirilmiyor olması, kısa kayak sezonu, turizm işletmelerinin yetersizliği, tanıtım eksikliği, alt ve üst yapının eksikliği, etkinliklerin (festival ve organizasyon) eksiklikleri, flora turizmi kapsamında yürütülen turistik faaliyetlerin çok az olması gibi zayıf yanlarının olduğu ifade edilebilir.

Bununla birlikte il kış ve dağ turizmi açısından önemli fırsatlarla sahiptir. İlki dağlarda yapılan turizmin tüm yıla yayılabiliyor

nitelikte olmasıdır ki bu turizmin mevsimlere yayılması açısından oldukça önemlidir. Yürüyüş parkur sayısının çok olması, keşfedilmemiş alanların olması, tabiat parkları yapılması için uygun yeni alanların varlığı, mesire alanları için uygun lokasyonların bulunması, kış turizmine ilginin giderek artması, iç turizmin canlanması gibi etkenler ise diğer fırsatlar olarak söylenebilir.

İlde doğa turizmi alanında kurulmuş sivil toplum örgütlerinin sayıca yetersiz olması, bürokratik engeller, taş ocaklarının ve maden ocaklarının doğayı tahrip etmesi, iklim değişikliklerinin bitki örtüsüne zarar vermesi, sıkça görülmeye başlayan orman yangınları gibi etkenler ise dağ ve kış turizmi konusunda ili tehdit eden unsurlar olarak değerlendirilebilir.

3.2. Deniz Turizmi:

Deniz kıyıları, insanoğlunun yerleşik hayata geçişinden bugüne değin ticaret açısından oldukça önemli olmuştur. Bu önem kıyılarda önemli miktarda nüfusun birikmesine sebebiyet vermiştir. Artan nüfus ve ekonomik gelişmeler, kıyıları iç bölgelere nazaran daha cazip hale getirmiştir. Bu nedenle insanların ticaret yapmak ve yerleşmek için deniz kıyılarını tercih etmesinin yanında bir diğer tercih sebebi de turizm olmuştur. Deniz kıyılarının sahip olduğu cazibenin yanında gelişmiş olmanın avantajıyla turistlere sunulan turistik ürünlerin varlığı ve zenginliği söz konusudur. Bu da deniz turizmini ilk sıraya taşımıştır. Her ne kadar günümüzde turizm çeşitlenmekte ve yapı değiştirmekte ise de insanoğlu için deniz turizmi ilk sıradaki yerini muhafaza etmeyi başarmıştır.

Orams, deniz turizmini, *insanların sürekli yaşadıkları yerlerden denizin ev sahipliğini yaptığı, denizin içinde, üstünde, altında, kıyısında, ve odağında deniz çevresine ilişkin unsurların yer aldığı rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlara yaptıkları seyahatler* olarak tanımlamaktadır.

Nulty tarafından yapılan tanımlamaya göre deniz turizmi, *turist ve ziyaretçilerin deniz ve kıyı alanlarında yaptıkları -serbest zaman aktivitelerine aktif veya pasif katılımlarını içeren- tatil veya seyahatlerini kapsayan faaliyetler bütünüdür.*

Tanımlamalardan anlaşılacağı üzere; denizin içinde, üstünde yanında yapılan aktivitelerin tümü deniz turizmi kapsamında değerlendirilmektedir. Yüzme, yat ve tekne gezileri, kurvaziyer seyahatleri, su sporları gibi su üstünde yapılan aktivitelerin yanı sıra, su altında yapılan dalış, zıpkınla avlanma gibi aktiviteler de söz konusudur. Deniz kıyısında ise güneşlenme, yürüyüş, kumsallarda yapılan off-road sürüşleri, yaban hayatını gözlemleme, oltu balıkçılığı gibi faaliyetler deniz turizmi kapsamındaki aktiviteler içerisinde değerlendirilebilir.

Dünya Turizm Örgütü tarafından yayınlanan istatistiki bilgilere göre; 2018 yılında uluslararası turizm hareketlerine katılan bireylerin %56'sının deniz ve kıyı alanlarına seyahat ettikleri görülmektedir. Deniz, kum, güneş üçlemesini iyi kullanan bir ülke olarak Türkiye değerlendirildiğinde, en fazla geceleme yapılan destinasyonların deniz kenarındaki iller (Antalya, İstanbul, Muğla,

Aydın, İzmir) olduğu görülmektedir.

Görsel 3. Pambekayalar (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/buyuleyici-guzellikler/231>).

Kocaeli deniz turizmi açısından oldukça büyük bir potansiyele sahip olmakla birlikte, kıyı şeridinde gelişmiş sanayi tesisleri bu potansiyeli perdeler niteliktedir.

Halkın konukseverliği, ilin kendine has coğrafyası, İstanbul'a çok yakın olması ilin deniz turizmi açısından güçlü yanları olarak değerlendirilmektedir.

Kıyı şeridinde yoğunlaşan sanayi tesisleri, kıyı boyunca uzanan yerleşim ve oto yollar, tanıtım eksikliği, insanların büyük çoğunluğunun yabancı dil bilmemesi, paket turlarda deniz altı ve üstü aktivitelerle fazla yer verilmemesi, farklı turizm türleri için tesis eksiklikleri, deniz turizmi amaçlı gelenlerin kalış sürelerinin kısalığı ve gelen ziyaretçilerin yarattığı çevre kirliliği gibi durumlar ise zayıf yanlar olarak görülmektedir.

Deniz turizminde on iki aya yayılabilecek etkinlikler, turizm merkezi olabilecek alanların varlığı, ülkede doğa turizmine yönelik artan ilgi, ulaşım kolaylığı, turizme yönelik finansal desteklerin artması, iç turizmin canlanması, üniversitelerin denize olan ilgisi gibi etkenler birer fırsat olarak değerlendirilebilir.

Tüm bunların yanı sıra, deniz turizminde uluslararası turistin azlığı, giderek artan sanayi tesisleri, sanayi tesislerini kontrol noktasındaki bürokratik zayıflıklar, ara eleman eksikliği gibi olumsuz beklentiler deniz turizmin tehdit eden durumlardır.

Görsel 4. Miço koyu kadınlar plajı (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/buyuleyici-guzellikler/231>).

3.3. Mağara Turizmi:

Mağara Türk Dil Kurumu tarafından “*karst bölgelerinde kireç taşlarının erimesiyle oluşan, büyük, birbirine koridorlarla bağlı yer altı kavukları*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Nazik tarafından yapılan tanımlamada ise mağara: “*sahip olduğu canlı ve cansız varlıklar ile bir ekosistem meydana getiren, yüzeye açılmaları olan ve en az bir insanın sürünerek de olsa girmesine olanak verecek genişlik ve yüksekliğe sahip olan yer altı boşluklarıdır*”.

Mağaralar insanlığın var oluşundan bugüne hep ilgisini çekmiştir. Bu merak dürtüsü, mağaralara yönelik turizm faaliyetlerinin ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerdendir. İnsanlar mağaraları sadece meraktan ziyaret etmez. Birçok mağaranın bir şifa kaynağı olduğu konusunda yaygın bir inanış da vardır. Mağaralar en çok da bilim adamlarının ilgisini çekmektedir. Yer bilimcilerden arkeologlara kadar birçok dalda bilim insanı mağaralar ilgi duymaktadır. Hatta mağara araştırmaları bir bilim dalı olan speleolojinin (mağara biliminin) doğmasına neden olmuştur.

Mağaralara duyulan bu büyük ilgi, mağara turizmini de önemli bir turizm çeşidi haline getirmiştir. Dünya üzerinde çok sayıda mağara bulunmaktadır. Keşfedilenlerin keşfedilmeyenlerden çok daha az olduğu ise bir gerçektir. Mağara turizminde önemli olan bu turizm çeşidinden ekonomik olarak faydalanabilmektir. Bunun olabilmesi için de potansiyelin arza çevrilmesi gerekir ancak bu oldukça meşakkatli bir iştir. Zira bir mağaranın keşfinden sonraki islah, koruma, dışının düzenlenmesi, yolların yapılması ve güvenliğin sağlanması gibi çalışmalar yüksek maliyetli işlerdir.

Türkiye’de kırk bin civarında mağara olduğu tahmin edilmektedir. Ancak mağaralara sahip olmak değil, onları birer turistik ürün haline getirerek misafirlerin hizmetine sunmak önemlidir. Bu nedenle bir mağaranın turizme açılabilmesi için bazı özellikleri bir arada taşıması gerekir. Ülkemizde Turizm Bakanlığı tarafından bir mağaranın ziyarete açılabilmesi için, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün olurlarına ihtiyacı vardır. Bu da ancak şu asgari şartların sağlanması ile mümkündür:

- Can güvenliğini tehlikeye sokacak riskler taşımaması,
- Kullanımından kaynaklanacak yerel ve bölgesel kirlenmenin doğmaması,
- İlginç mağara içi şekil ve yapılara sahip olunması,
- Mağaranın fiziki yapısının insanların rahatlıkla gezmelerine olanak verecek boyutlarda olması,
- Mağara yakınında destek ünitelerin kurulabileceği veya çevre düzenlemesinin yapılabileceği yeterli arazinin bulunması,
- Mağaranın turizm açısından önem arz eden ve turizm hizmet veren yerleşim merkezlerine yakın olması,
- Mağaranın sahip olduğu morfolojik ve diğer oluşum özelliklerinin farklı ve ilgi çekici bir takım unsurları taşıması (kendi özelinde çekici bir özelliğe haiz olması),
- Doğal etkenlerle oluşan mağaraların yanı sıra insanların barınak, sığınak, ibadet yeri ve depolama gibi amaçlar için kazdıkları veya oydukları yapay mağaralar da bulunmaktadırlar. Bu özellikteki mağaraların arkeolojik ve kültürel değer taşıması,

- Mağaraya ulaşımın kolay ve rahat sağlanabilmesi,
- Mağaraya girişin ve çevresinin oraya gelen ziyaretçilere hizmet vermeye uygun düzenleme yapılmasına (otopark, kafeterya vb.) elverişli olması gerekmektedir.

Mağaraların turizme açılması konusunda ayrıca bir sınıflandırma yapılmaktadır. Mağaralar;

- Herkesin ziyaret edebileceği,
- Ekipmanlı normal ziyaretçilerin rehber eşliğinde ziyaret edebileceği,
- Ekipmanlı profesyonel ziyaretçilerin girebileceği mağaralar olarak sınıflandırılarak ziyarete açılabilir.

Görsel 5. Parsık Mağarası (<https://www.kultur.portalı.gov.tr>).

Kocaeli’nin mağara turizmi açısından potansiyel taşıdığı söylenebilir, ancak daha öncede bahsedildiği üzere mağaraların korunması oldukça zor ve maliyetli olduğu için turizme açılması oldukça hassas bir konudur.

Mağara turizmi açısından ilin güçlü yanları değerlendirildiğinde, ulaşım kolaylığı ve metropol kentlere yakınlık öne çıkmaktadır. Diğer yandan, mağaralara en çok bilim insanları ilgi duymaktadır öyle ki il, üniversitelerin büyük çoğunluğunun bulunduğu Marmara bölgesindedir.

Mağara turizminin ulusal ve uluslararası alanda kullanılamaması, özellikle uluslararası pazarlarda mağara turizminin ürününün pazarlanmasında zorluklar yaşanması, mağara turizmiyle ilgili bilgi toplama ve yaymada yaşanan zorluklar, tanıtım eksikliği, alt ve üst yapı eksikliği, yöre halkının mağara turizmin önemini kavramamış olması durumları zayıf yanlar olarak değerlendirilebilir.

Tescil edilecek çok sayıda mağaranın varlığı, üniversitelerin mağara turizmi ile alakalı çalışmalar yapıyor olması ve mağara turizminin giderek ilgi uyandırıyor olması ildeki mağara turizminin gelişmesi noktasında sahip olabileceği fırsatlar olarak değerlendirilebilir.

Henüz turizme açılmayan mağaraların yeterince korunamaması, kirlenmesi ve doğal yapısının tahrip edilmesi gibi durumların da mağara turizmin tehdit ettiği söylenebilir.

3.4. Yayla Turizmi:

Türk Dil Kurumu sözlüğünde yayla terimi “dağlık, yüksek bölgelerde, kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri” şeklinde tanımlanmaktadır. İngilizce karşılığı *plateau tourism* olan bu turizm şekli yerleşik alanlara uzak noktalarda gerçekleştiriliyor olması nedeniyle farklı bir yapıya sahiptir.

Dağların yüksek kesimlerindeki düzlüklerde bulunan ve temelde hayvancılığa dayalı faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yaylalar, yazın hayvanların otlatıldığı yerleşimden uzaktaki yerlerdir. Bu yerler, ekonomik olarak şehre, ilçeye ve köye bağımlıdır, ancak uzaklık nedeniyle buralarda ikincil konutlar inşa edilmiştir. Bu ikincil konutlar turistik ürünün unsurlarından biri olan konaklama ihtiyacının giderilmesinde rol oynar. Buralarda turizm iki şekilde organize edilebilir; ilk olarak yaylalara meraklı kişilerce yapılmış ikincil konutların sahiplerince ziyaret edilmesidir. İkincisi ise, burada bulunan ikincil evlerin, turistlerin konaklama ihtiyacını karşılayabilecek şekilde sunulmasıdır.

Günümüzde bazı yaylalar oldukça popüler hale gelmiştir. Bu alanlar hem günübirlik hem de geceleyen çok sayıda ziyaretçiyi atrılamaktadır. Ülkemizde yayla kültürünün yaygınlığı bu alanları huzur bulmak, dinlenmek ve doğayla baş başa kalmak isteyen bireyler için vazgeçilmez yapmaktadır.

Yaylalara yönelik artan ilgi, bir yandan turistik aktiviteyi artırırken diğer yandan da turizm işletmelerinin açılmasına neden olmaktadır. Ancak bu durum kapasite ve sürdürülebilirlik gibi önemli sorunları beraberinde getirebilir. Aşırı kullanım doğaya zarar verebilir. Bu da gelecek nesillere iyi bir miras bırakmamıza engel olabilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı yayla turizmini bir turizm türü olarak benimsemiş ve yayla turizminin geliştirilebileceği merkezlere ilişkin kriterler belirlemiştir. Bunlar:

- Doğal varlık potansiyelince zengin olmalı,
- Kendisine has bir sivil mimari karakterinin olması,
- Kent merkezine ulaşımın kolay olması,
- Yerel halkın sosyal yapısının turizme yakın olması,
- Aktivitelerin ekonomik açıdan sürdürülebilir olması,
- Diğer turizm çeşitleri ile bütünleşmeyi sağlayabilir olması gerekmektedir.

Belirlenen bu kriterler doğrultusunda yayla turizminin gelişimi açısından uygun görülen merkezler Şekil 1’de görülmektedir. Bakanlıkça desteklenen yayla turizmi ağırlıklı olarak Doğu Karadeniz Bölgesinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte Antalya ve Gaziantep illeri de öne çıkan diğer illerdir. Bu durum diğer illerde yaylacılık faaliyetlerini ve yayla turizminin olmadığı veya yapılmadığı anlamına gelmez. Söz konusu harita sadece bakanlıkça desteğe uygun görülen ve Bakanlar Kurulunca turizm merkezi ilan edilmiş destinasyonlardır.

Şekil 1. Yayla Turizmi Merkezleri (<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11538/yayla-turizm-merkezleri.html>).

İlde çok sayıda yaylanın bulunması, ulaşım kolaylığı, su kaynağının olması, yaylaların çok sayıda turizm çeşidine imkân veriyor olması, aktif yaylacılığın devam ediyor olması, yaylaların birçoğunda yürüyüş parkurunun bulunması ve yaylalarda kamp yapma olanaklarının mevcudiyeti yayla turizminin güçlü yanları olarak görülebilir.

Yaylacılık yapanların turizm konusundaki ilgisizliği, yaylacılığın azalma trendine girmesi, yaylalarda turistik işletmelerin (konaklama ve yiyecek-içecek) olmaması, tanıtımın eksikliği, bazı yaylalarda elektrik olmaması ise zayıf yanlar olarak değerlendirilebilir.

İlin yayla turizmi açısından fırsatları değerlendirildiğinde; yaylalarda konaklama için basit kampçılık imkânlarının varlığı, dağ ve yaylalara yönelik turizm imkânlarıyla kıyılara yönelik turizmin aynı destinasyonda birleştirilebilme imkânı, yerel halkın misafirperverliği ve turizme sıcak bakışları sayılabilir.

Bazı yaylalarda yaylacılık faaliyetlerinin ortadan kalkması, yaylacılık kültürünün yok olma riskinin varlığı, yaylalardaki yetersiz ve bakımsız yollar ve düzensiz yapılanma ilin yayla turizmini tehdit eden unsurlar olarak sıralanabilir.

Görsel 6. Aytepe yaylası (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/bu-yuleyici-guzellikler/231>).

3.5. Akarsu Turizmi:

Türk Dil Kurumu akarsuyu “yeryüzünde, yer altında belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan su” olarak tanımlamaktadır. Tarih boyunca akarsular, insanların hayatının önemli bir parçasını oluşturmuştur. Akarsular birer tatlı su kaynaklarıdır. Tatlı su kaynağının insanların ihtiyacını karşılamaya daha elverişli olması nedeniyle akarsu kıyıları, her zaman tercih edilen yerleşim alanları arasında olmuştur. Eski çağlarda akarsular avlanma, seyahat ve tarımsal sulama gibi amaçlarla kullanılırken, sonrasında endüstriyel taşımacılığın önemli bir parçası haline gelmiştir.

Akarsular özelliklerine göre dere, çay ve nehir olarak sınıflandırılmaktadır. Bu su kaynaklarının turizm üzerinde doğrudan ve dolaylı çeşitli etkileri bulunmaktadır. Bir çekiciliğe sahip olmaları, ulaşım amaçlı kullanılabilmesi, geziler için alanlar sunması, su sporları, balıkçılık gibi sportif amaçlara hizmet etmesi ve içme suyu olarak kullanılabilmesi doğrudan etkilerdir. Dolaylı etkiler içerisinde ise, balık gibi besin kaynaklarının elde edilmesi, tarımsal alanların sulanması, atıkların imhasına yardımcı olması ve elektrik üretimine destek olması yer almaktadır.

Akarsu turizmi çok zaman su-temelli turizm içerisinde kabul edilerek açıklanmakta ve deniz turizminden farklı olarak akarsuların durağan olmayan tatlı sular olarak farklılaştığı görülmektedir. Akarsu turizminde öne çıkan daha ziyade sportif aktiviteler ile akarsuyun oluşturduğu kanyonlardaki gezilerdir. Bununla birlikte tekne gezintisi, kamp yapmak, balık tutmak gibi aktivitelerde akarsu turizmi içerisinde yer alır.

Görsel 7. Sıcakdere kanyonu (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/buyuleyici-guzellikler/231>).

Akarsu turizmi yapısı itibarıyla önemli farklılıklar arz etmektedir. Bunlar:

- Büyük oranda genç yaştaki kişilerce talep edilir,
- Doğal güzellikleri en çok öne çıkaran turizm türüdür,
- Macera tutkusunu öne çıkaran bir turizm türüdür,
- Çevre kirliliğine yol açmaz,
- Betonlaşmaya öncülük etmez,
- Bir doğal kaynaktan direkt gelir elde edilmesini sağlar.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, akarsu turizmini doğa turizminin bir dalı olarak kabul etmektedir ve de diğer doğa temelli alternatif turizm türleriyle bütünleşmiş biçimde geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çünkü doğa temelli bir turizm türü olarak akarsu turizmi konusunda Türkiye çok büyük bir potansiyele sahiptir.

Kocaeli ilinde bulunan akarsularda rafting, kano gibi alternatif sporların yapılabilir olması, suların temizliği, manzara açısından sahip oldukları güzellikler ve nehir statüsündeki akarsuların olta balıkçılığına uygun olması gibi durumlar ilin akarsu turizmi açısından sahip olduğu avantajlardır. Buna karşın, özellikle dere niteliğindeki akarsuların sulama amaçlı kullanılması, derelerin genelinenin sportif olta balıkçılığı için uygun olmaması ve günü birlik gelenlerin atıkları çevreye bırakıyor olması zayıflık olarak değerlendirilebilecek durumlardır.

Dere sayısının çokluğu ve çevre bilincinin gelişmesi fırsat olarak değerlendirilebilirken, sulama için derelerdeki suyun alınmaya devam etmesi, aşırı gübre ve su kullanımı, plansız sulu tarım, yüksek rakımlı yollarda problemler, mahallelere atık arıtma sistemleri henüz yapılmamış olması ise tehditler olarak sıralanabilir.

3.6. Tarım Turizmi (Agroturizm):

Tarım turizmi ile ilgili kaynaklarda çeşitli tanımlamalara rastlanmaktadır. Sharpley, tarım turizmini, *doğrudan tarımsal çevre, tarım ürünleri ve tarım alanlarındaki konaklamalardan oluşan turizm türü* olarak tanımlarken, Kizos *kırsal bölgelerde tarım alanında çalışan insanlar tarafından sürdürülen, küçük ölçekli, aile veya kooperatif kökenli turistik faaliyetleri bünyesinde barındıran turizm türü* olarak tanımlamaktadır.

Sonnino'ya göre ise tarım turizmi, *çiftçiler ve onların aile bireyleri tarafından tarımsal faaliyetlere bağlı olarak sürdürülen ve bu faaliyetleri tamamlayıcı nitelikte olan ağırlama hizmetleri* olarak tanımlanmaktadır.

Tarım turizminde, evlerde yapılan ürünlerin (peynir, yağ, konserve vb.) tadılması, satın alınması, gündelik tarımsal faaliyetlere katılım, yöresel kültürü görme faaliyetleri söz konusudur. Kırsal turizmin bir alt dalı olarak değerlendirilen tarım turizminin kapsamı ekili alan ve çiftçidir.

Tarım turizmi kavramı, kırsal turizm ve çiftlik turizmi kavramlarıyla sık sık karıştırılmaktadır. Tarım ve çiftlik turizminin gerçekleştiği yerlerin kırsal alanlar olması nedeniyle, kırsal turizm kavramının tarım turizmi ve çiftlik turizmi kavramlarını kapsadığını söylemek mümkündür. Ayrıca kırsal alanlarda sadece tarımsal üretim ve çiftlikler olmayacağı düşünüldüğünde bu alanlarda diğer birçok turizm türünün de hayata geçirilebileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Tarım turizmi ve çiftlik turizmi sıklıkla birbirleri yerine kullanılıyor olsa da, birbirinden farklı türlerdir. İlk farklılık olarak şu söylenebilir: tarım turizminde faaliyetlerinin bir çiftlikte gerçekleştirilmesi zorunluluğu yoktur. Çiftlik turizminde ise adından da anlaşılacağı üzere bir çiftlikte aktivitelerin gerçekleştirilmesi durumu söz konusudur. Bu iki tür arasındaki bir başka farklılık

ise; tarım turizminde birincil amaç çiftliklerde konaklamak değilken, çiftlik turizminde temel amaç çiftliklerde konaklamak ve çiftlik faaliyetlerinin içerisinde doğrudan yer almaktır.

Dünya genelinde yükselen bir eğilim olarak gösterilen tarım turizmi, daha çok gelişmiş ülkelerde talep görmektedir. ABD, Almanya, Avustralya gibi ülkelerde öne çıkan bir turizm türüdür. Son yıllarda Türkiye’de de tarım turizmi uygulamalarına rastlanmaktadır.

Kocaeli ilinin tarım turizmi konusunda büyük avantajlara sahip olduğu söylenebilir. Zira yöre halkının tarımla uğraşan kesiminin sıcakkanlılığı, turizme ve turiste sempatik bakış açıları ve ziyaretçilerin sadece üretim sürecine katılmaları değil aynı zamanda konaklamalarına da imkân verecek alanların varlığı söz konusudur.

Kocaeli’nin bozulmamış çevre ve flora ve faunası, kırsal yerleşimcilerinin konukseverliği, turistik tercihlerdeki değişimler, Türkiye’de sürdürülebilir turizm anlayışındaki olumlu gelişmeler, kırsal yörelerin dinlendirici atmosferi, ilin kendine has coğrafyası, ilin İstanbul’a yakın olması ve tarım turizmi için gelenlere sunulabilecek doğa turizmi alternatiflerinin zenginliği ilin tarım turizmi açısından güçlü yanlarını oluşturduğu söylenebilir.

İlin tarım turizmi potansiyelinin hem ulusal ve hem de uluslararası alanda yeterince kullanılamaması, tarım turizmi pazarlanmasındaki güçlükler, bu alandaki akademik çalışmaların yetersizliğinden kaynaklı bilgi eksikliği, kırsalda yaşayanlar ile doğa turizmine destek veren kamu ve özel kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve tanıtım eksikliği gibi zayıf yanlarının bulunduğu söylenebilir.

Yerel girişimcilik ruhunun gelişmesi, kadınların çalışma hayatındaki etkilerinin artması, iç turizmdeki hareketlenme ve tarım turisti sayısındaki artışlar il için fırsat olarak değerlendirilebilir.

Tarım turizmi konusunda iyi organize olmuş Avrupa ülkeleri ile rekabette geri kalmak, bölgede zaman zaman yaşanan orman yangınlarının yarattığı çekinceler, ilde doğa turizmini destekleyecek sivil toplum kuruluşlarının yetersizliği, ilde turizm konusunda faaliyette bulunan hiç bir kuruluşun Euro Gites (Avrupa Çevre Ajansı) üyesi olmaması gibi durumlar il için tehdit olarak görülmektedir.

Görsel 8. Kocaeli’nde tarım turizmi (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/news/haberler/3/buyuksehir-destekliyor-kocaelili-ciftciler-ur/36270>).

3.7. Çiftlik Turizmi:

Türk Dil Kurumu çiftlik kavramının “tarım yapılan hayvan yetiştirilen, çalışanların oturması için içinde evler bulunan toprak parçası” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir alternatif turizm türü olarak ele alınması yakın zamanlara dayanan çiftlik turizmi, bünyesinde oldukça fazla çeşitte aktivite barındırdığından, tanımlanması güçlükler içeren bir kavramdır.

Murphy çiftlik turizmini; *bir çiftlikte, çiftliğin temel işlevlerinin dışında bazı turizm aktivitelerinin gerçekleştirilmesi ile vücut bulan turizm şekli* olarak tanımlamaktadır. Hoyland ise *bir çiftlikte geçici konaklama ve/veya rekreasyonel imkânlardan faydalanma durumu* biçiminde bir tanımlamada bulunmuştur.

Çiftlik turizminin sıklıkla kırsal turizmle karıştırılır. Çünkü ikisi de kırsal bölgelerde gerçekleştirilir. Ancak çiftliklerin temel amacı turizm faaliyetleri değildir. Ne zamanki turistler çiftliklerde gerçekleştirdikleri faaliyetlerin karşılığında bir değer öderse o zaman çiftlik turizminden söz edilebilir.

Ayrıca insanların, eğitim düzeylerinin artması, doğal çevreye daha duyarlı hale gelmeleri ve beslenme anlamında eskiye oranla daha seçici davranıp doğala yöneliyor olmaları gibi birçok sebep, seyahat için şehir hayatından ve kalabalıktan uzak ve daha doğal bir yaşamı simgeleyen çiftlik turizmini daha çekici hale getirebilmektedir. Bu faktörleri, çiftlik turizminin gelişimine etki eden talep faktörleri olarak değerlendirmek mümkündür. Ayrıca çiftlik turizmi, arz açısından bakıldığında, kırsal bölgelerin kalkınmasına yardımcı olabilecek ve kaynak kullanımı açısından sürdürülebilir bir gelir kaynağı olarak ele alınabilir. Özellikle kitle turizminin yaygın olduğu bölgelerde yerel halkın turizmden aldığı payın kısıtlı kalması bu tür turizm ürünlerinin önemini arttırmaktadır.

Çiftlik turizminin sınırlarını belirlemek adına, çiftliklerde yapılan faaliyetlerin neler olduğunun anlaşılması yerinde olacaktır. Bu anlamda aşağıdaki faaliyetler çiftlik turizmi kapsamında addedilir;

- Çiftliklerde tarımsal faaliyetlerde bulunma,
- Hayvancılık faaliyetlerine katılma,
- Üretilen tarımsal ürünlerin satılması,
- Ziyaretçilere konaklama imkânı sağlanması,
- Yeme-içme hizmetlerinin sunulması
- Açık hava faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi.

Çiftlik turizminin yapıldığı tatil çiftlikleri, tarımsal büyük çiftlikler, özel çiftlikler, tarihi yöre çiftlikleri, çalışma çiftlikleri, sportif ve rekreasyonel çiftlikler ve çiftlik orman işletmeleridir. Çiftlik turizmi, çiftçi ailelerine iş imkânı, kendilerini çiftlik turizmüne odaklamış olanlara da işletmecilik faaliyetleri sunar.

Çiftlik turizmüne yönelik olarak gelen ziyaretçiler için alternatif doğa turizmi çeşitliliğinin varlığı, metropol kentlere yakınlık (İstanbul, Bursa, İzmir), bozulmamış çevre, kırsal yerleşimcilerinin konukseverliği, sürdürülebilir turizm anlayışının kendini hissettiriyor olması, Kocaeli ilinin kendine has coğrafyası, Kocaeli çiftliklerinin üretim ve pazarlama yapılarının turist ağırlamaya imkan vermesi, destekleyici yaz turizmi imkânlarının

sunulabilmesi gibi durumların çiftlik turizmi açısından ilin öne çıkan güçlü yanları olduğu söylenebilir.

Çiftlik turizminin uluslararası alanda rekabet gücünün zayıflığı, yabancı turist getirebilme noktasındaki zayıflıklar, yerel ve ulusal düzeyde çiftlik turizmi ile ilgili bilgi eksikliği, çiftlik turizminin çok az sayıda kişi tarafından biliniyor olması, yöre halkının çiftlik turizminin sahip olduğu önem ve yapısı hakkında bilgi sahibi olmaması, kamu ve özel kuruluşların bilgi eksikliğini giderecek çabalar göstermemesi durumları ise ilin bu konudaki zayıf yönleri olarak değerlendirilebilir.

Yılın on iki ayına yayılmış üretim yapısına sahip çiftliklerin varlığı, şehirde yaşayan insanların doğal yaşam ve doğal beslenme ile ilgili bilinçlerinin artması, çiftlik turizmi konulu belgesel yapımlarındaki artış, genç ve dinamik bir nüfusun çiftlik turizmine ilgisi, bölgede fiziksel alt yapı sorununun azalmış olması, tarım üreticisinin ek gelir sağlama isteği, Arap yarımadasından gelen turistlerin artan talebi ve geleneksel kıyı turizminin egemenliğin sonuna gelmesi gibi durumlar ilin fırsata evrebileceği durumlardır.

4. Sonuç ve Öneriler

Kocaeli elbette ki turizm anlamında çok büyük bir potansiyele sahiptir, ancak daha önce de zikredildiği gibi önemli olan bu potansiyeli arza çevirebilme kabiliyetidir. Bu noktada odaklanması gereken konu, ilin hangi alanda daha rekabetçi olduğudur. Her alana odaklanmak yerine rekabet avantajı olan alanlara odaklanmak, daha rasyonel bir yaklaşıma işaret eder.

Görsel 10. Nüzhetiye Şelalesi (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/buyuleyici-guzellikler/231>).

Kocaeli doğa turizmi anlamında çok önemli bir potansiyele sahiptir, ancak bunların birçoğu arzu edilir ölçüde satılabilir turizm ürünü haline getirilememiştir. Oysa ki, Kocaeli iç turizm açısından değerlendirildiğinde ve bulunduğu konum düşünüldüğünde, rekabette öne çıkan bir ilimizdir. Çünkü birçok büyük şehir yakın olduğu gibi, Türkiye'nin kara, demir ve deniz ana yolları Kocaeli ilinden geçer.

Tarım turizmi elbette yöre için bir takım tehditleri de barındırabilir. Tarımdan gelir elde eden halkın turizmden yüksek gelirler elde etmesi durumunda zirai üretim azalabilir veya üretim faktörleri tarımdan hizmetlere doğru yönelebilir. Ayrıca taşıma kapasitesi noktasında sınırlar aşılabılır.

Görsel 9. Çiftlik turizmi (<https://www.kocaeligazetesi.com.tr/haber/2808282/yabanci-turistler-ekolojik-tatilde>).

Doğaldır ki her mevcut turistik varlık, arza çevrilemez. Zira ilin bir taşıma kapasitesi vardır. Bu kapasitenin aşılması sürdürülebilirlik noktasında ile zarar verir. Hele ki konu doğa olursa, bu çok

daha acı sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle il için düşünülen turizm politikaları hassas ayar yapılmalıdır. Çünkü gelecek nesillere bırakacağımız miras, şimdiki artması muhtemel kazançlardan çok daha önemlidir.

Bu vurgunun ardından Kocaeli ilinin doğa turizmine yönelik bir takım önerilerde bulunulabilir:

- İlin en büyük avantajı konumudur. Bu durumdan azami ölçüde faydalanılması gerektiği söylenebilir,
- İlin bulunduğu konum, dağ ve kış turizminin pazarlanmasında öne çıkarılabilir,
- Doğal turistik kaynaklara ulaşılması konusunda modern yollar bir kenara bırakılarak, coğrafya, arkeoloji ve sanat tarihi bilim insanları ile çalıştaylar yapıp, doğayı tahrip etmeyen yollar tasarlanabilir,
- İlde turistlerin kalış süresini artırmak, turizmden elden edilecek faydaları da artıracaktır. Bu nedenle gelen turistlere doğa yanında, kalışlarını uzatacak farklı turizm çeşitleriyle entegrasyon sağlanabilir,
- Doğa turizminde en büyük katkıyı hiç şüphesiz yerel halk sağlayacaktır. Yerel halkın yapabilecekleri noktasında ihtiyaç duyduğu bilgiler kamu ve özel kuruluşlarca sıkı işbirliği içerisinde sağlanabilir,

- Bölgede doğa turizmin gelişmesine katkı sağlayacak insan kaynağını yetiştirmek önemlidir. Bu amaçla, özellikle üni versitelerin konuyla ilgili doğa turizmi alanında uzmanlar yetiştirecek bölümleri açması önerilebilir,
- Doğa turizminde, özellikle taşıma kapasitesi düşünülerek, planlı hareket etme zorunluluğu vardır. Bu nedenle planlara bağlı kalınması gerektiği ve yeni gelişmeler ışığında planların güncellenmeleri gerektiği söylenebilir,
- İlin tanıtım faaliyetleri ile ilgili olarak alternatif stratejiler geliştirilebilir,
- Unutulmamalıdır ki iç turizm gelişmeden dış turizm de gelişmez. Bu nedenle önce yurt içinde yoğun tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilebilir,
- Yerli turistlerle deneyimlenen doğal turizm çeşitleri, hızla yurt dışı pazarlarda tanıtılabilir. Bu özellikle yakın coğrafya Balkanlar ve Arap yarımadasında gerçekleştirilebilir.
- Karavan turizmi doğa turizminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle turistlerin karavanla gelerek kendi evlerini yanlarında getirmeleri teşvik edilebilir,
- Bazı alanlarda doğaya zarar vermeyecek biçimde karavan parkları yapılabilir,
- Doğa turizmin gelişimi için öğrenci, engelli ve dezavantajlı gruplar yönelik etkinlikler gerçekleştirilebilir,
- Dünya çapında doğa sporları organizasyonlarına sürekli biçimde talip olunabilir,
- Doğa turizmi faaliyetlerini yürütüldüğü bölgelerde altyapı ve üstyapı eksikliklerinin giderilmesi, bölgeye gelen turistlerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak tesislere ilişkin bilgi

lendirici yönlendirmeler, haritalar baskı ya da dijital ortamlarda erişilebilir bir şekilde sunulabilir,

- Yönlendirme tabelalarına tutulan cep telefonu, tablet ve benzeri cihazların kamera ekranlarının, doğa sporu yapan bir kişiye anında ihtiyaç duyduğu her tür bilgiyi sağlayacak teknolojiler uygulanabilir,
- Doğa sporlarını düzenleyen ve denetleyen kurumların varlığı, sportif amaçlı gelen turistlerin güvenini artıracaktır. Bu nedenle söz konusu kurumların eksiksiz olarak tesis ettirilmesinin gerektiği söylenebilir,
- İlde bulunan ulusal kokartlı rehber sayısının artırılması gerektiği söylenebilir,
- Köy işletmesi modelleri desteklenerek, sayıları artırılabilir,

Görsel 11. Kartalkayalar (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/bu-yuleyici-guzellikler/231>).

Kaynakça

- Akova, İ. (1995). Akarsu Turizmi. Türk Coğrafya Dergisi,
- Albayrak, A. (2013). Alternatif Turizm. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydın-Tükeltürk, Ş. & Yılmaz, İ. A. (2013). Ekoturizm. Şule Aydın Tükeltürk ve Mustafa Boz (Ed.) Turizmde Güncel Konu ve Eğilimleri içinde (3-29), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (2012). Ekoturizm Sektör Raporu.
- Beyhan, Ş. G. & Ünügür, S. M. (2005). Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli. İTÜ Dergisi/a, 4 (2), 79-87.
- Budowski, G. (1976). Tourism and Environmental Conservation: Conflict, Coexistence, or Symbiosis?. Environmental Conservation, 3 (1), 27-31.
- Civelek, M., Dalgın, T. & Çeken, H. (2013). Agro-Turizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi: Muğla Yöresindeki TaTuTa Çiftliklerinde Bir Araştırma. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 1 (3), 22-32.
- Cordell, H. K. (2008). The Latest on Trends in Nature Based Outdoor Recreation.
- Demir, C. & Çevirgen, A. (2006). Ekoturizm Yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Doğa Temelli Alternatif Turizm Türleri Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi
- Dolnicar, S., Crouch, G. I. and Long, P. (2008). Environment-Friendly Tourists: What Do We Really Know About Them? Journal of Sustainable Tourism. 16(2), 197-210.
- Fredman, P., Reinius, S. W., & Lundberg, C. (2009). Turizm natur. Definitioner, omfattning, Statistik. ETOUR.
- Gartner, W. C. (2004). Rural tourism development in the USA, International Journal of Tourism Research, 6, s.151- 164.
- Haberal, H. (2015). Turizmde Alternatif "Ekolojik Turizm-Doğa Turizmi-Kırsal Turizm-Yayla Turizmi". Ankara: Detay Yayıncılık
- Hall, C. M. and Boyd, S.W. (2005). Nature-Based Tourism in Peripheral Areas: Development or Disaster? Clevedon: Channel View Publications.
- Hodur, N. M., Leistritz, F. L., & Wolfe, K. L. (2008). Developing The Nature-Based Tourism Sector in Southwestern North Dakota", Great Plains Research, 18 (1),
- İlban, M. O. & Kaşlı, M. (2011). Kış Turizmi.
- Kahraman, N. & Türkay, O. (2014). Turizm ve Çevre (6. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kiper, T. ve Arslan, M. (2007). Anadolu'da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzergâhlarının Belirlemede Örnek Bir Çalışma, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 4(2), 165-174.
- Köroğlu, Ö. ve Karaman, S. (2014). Doğaya Dayalı Turizm Faaliyetlerinin Gelişiminde Toplum Temelli Doğal Kaynak Yönetiminin Önemi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 1, 95- 10
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013, Yayın No: 3085, Ankara. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Lewis T.O. Cheung and Fok, L. (2014) The Motivations and Environmental Attitudes of Nature-Based Visitors to Protected Areas in Hong Kong, International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 21(1), 28- 3
- Luzar, E. J., Diagne, A., Gan, C. and Henning, B. R. (1995). Evaluating Nature-Based Tourism Using the New Environmental Paradigm, Journal of Agricultural and Applied Economics, 27(2), 544-555
- MacKay, K. J., Andereck, K. L., & Vogt, C. A. (2002). Understanding Vacationing Motorist Niche Markets, Journal of Travel Research, 40, 356-363.
- Mehmetoglu, M. (2005). A Case Study of Nature-Based Tourists: Specialists Versus Generalists, Journal of Vacation Marketing, 11(4), 357-369.
- Naidoo, P., Ramseook-Munhurrin, P., & Seegoolam, P. (2011). An Assessment of Visitor Satisfaction with NatureBased Tourism Attractions, International Journal of Management and Marketing Research, 4(1), 87-98
- Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), Turistik Ürün Çeşitlendirmesi (2. Baskı) içinde (s. 319-342). Ankara: Nobel Yayın.
- Priskin, J. (2001). Assessment of Natural Resources for Naturebased Tourism: A Case of Central Coastal Region of Western Australia, Tourism Management, 22, 637-648
- TaTuTA (Tarım, Turizm, Takas) 18 Aralık 2017 tarihinde <http://www.tatuta.org> adresinden erişildi. 90
- Uyar Oğuz, H. JOTAGS, 2021, 9(4) 2773 The Use of Information and Communication Technologies in Nature-Based Tourism Activities in Bartın Province Hande UYAR OĞUZ Bartın University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Bartın /Turkey Extensive Summary
- Uyar, Oğuz. H., Karakaş, A., Bilgin, Y., & Aslan, A. (2020). Turistik talebin analizi ve destinasyon imajı (Turizm sektörü gelişmekte olan küçük illere yönelik bir projeksiyon: Bartın ili örneği), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Valentine, P. S. (1993). Ecotourism and Nature Conservation: A Definition with Some Recent Developments in Micronesia', Tourism Management, 14(2), s. 107-15.
- Work (2010). Life 2- Vernetztes Arbeiten in Wirtschaft und Gesellschaft. Die Studie.